

doc. Ing. Martin Kotus, PhD. – doc. Ing. Miroslav Žitňák, PhD.
Ing. Marián Bujna, PhD. – Ing. Katarína Lestyánszka-Škúrková, PhD.

BEZPEČNOSŤ PRÁCE A OCHRANA ZDRAVIA

Nitra 2017

Vydala Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
vo Vydavateľstve SPU

Autori: doc. Ing. Martin Kotus, PhD. (7,04 AH)
Katedra kvality a strojárskych technológií
TF, SPU v Nitre

doc. Ing. Miroslav Žitňák, PhD. (2 AH)
Katedra zariadení stavieb a bezpečnosti techniky
TF, SPU v Nitre

Ing. Marián Bujna, PhD. (1 AH)
Katedra kvality a strojárskych technológií
TF, SPU v Nitre

Ing. Katarína Lestyánszka-Škúrková, PhD. (1,5 AH)
Ústav priemyselného inžinierstva, manažmentu a kvality
Materiálovotechnologická fakulta so sídlom v Trnave
MTF STU v Bratislave

Recenzenti: doc. Ing. Peter Čičo, CSc.
Ing. Tomáš Pauliček, PhD., IWE

Schválil rektor Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre dňa 16. 2. 2017
ako skriptá pre študentov SPU.

Skriptá vydala Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre s finančnou podporou projektu
KEGA č. 008TU Z-4/2016 s názvom Nové formy a metódy výučby v oblasti bezpečnosti strojových
zariadení.

© M. Kotus, M. Žitňák, M. Bujna, K. Lestyánszka-Škúrková, 2017

ISBN 978-80-552-1636-2

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

ABT – autorizovaný bezpečnostný technik

APZ – Asociácie priemyselných zväzov

AZZZ – Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení

BOZP – bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci

BT – bezpečnostný technik

BTS – bezpečnostnotechnická služba

BP – Bezpečný podnik

EU – Európska únia

IALI – Medzinárodná asociácia inšpekcie práce

IP – Inšpektorát práce

KOZ – Konfederácie odborových zväzov

KV pre BOZP – Koordinačný výbor pre BOZP

MDVRR – Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja

MF – Ministerstvo financií

MH – Ministerstvo hospodárstva

MO – Ministerstvo obrany

MOP – Medzinárodná organizácie práce

MPSVaR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny

MS – Ministerstvo spravodlivosti

MŠVVŠ – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu

MV – Ministerstvo vnútra

MZ – Ministerstvo zdravotníctva

NIP – Národný inšpektorát práce

NV – nariadenie vlády

POS – preventívne a ochranné služby

PÚ – pracovný úraz

RÚZ – Republiková únia zamestnávateľov

SAMP – Slovenská asociácia malých a stredných podnikov a živnostníkov

Slovenská asociácia BOZP a OPP – Slovenská asociácia pre BOZP a ochranu pred požiarimi

SOPK – Slovenská obchodná a priemyselná komora

SR – Slovenský republika

SŽZ – Slovenský živnostenský zväz

ŠKEČ – štatistická klasifikácie ekonomickej činností

Z.z. – zbierka zákonov

OBSAH

Úvod	5
1 Základné pojmy BOZP	7
2 Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci	48
2.1 Základné ustanovenia	48
2.2 Povinnosti zamestnávateľa a práva a povinnosti zamestnancov	51
2.3 Transformácia Technickej inšpekcie	82
3 Inšpekcia práce.....	85
4 Riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia	102
5 Program Bezpečný podnik	113
6 Všeobecná bezpečnosť výrobkov	122
7 Stratégia BOZP v SR na roky 2016 až 2020.....	133
Použitá literatúra	148
Prílohy.....	150

ÚVOD

Oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (BOZP) zaznamenala v Európskej únii koncom 80. rokov rozsiahlu transformáciu. V roku 1985 platilo pre oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci viac ako 300 Smerníc, ktoré detailne popisovali bezpečnostné požiadavky. Európska komisia rozhodla všetky tieto smernice zrušiť a vytvoriť pre oblasť BOZP novú sústavu smerníc. Povinnosti zamestnávateľa a zamestnancov mali byť zhrnuté v jednom rámcovom predpise, ktorý má stanovovať najmä zavádzanie nástrojov riadenia na podporu zlepšovania bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Filozofia na zlepšovanie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je postavená na troch základných zásadách:

- bezpečnosť práce sa musí organizovať s ohľadom na všetky aspekty súvisiace s prácou,
- zamestnávateľ musí rozpoznať a vyhodnotiť, čo môže zamestnancov na pracovisku skutočne ohroziť a prijať zodpovedajúce opatrenia, musí posúdiť riziká,
- na zlepšovanie úrovne bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je nutná spolupráca zamestnávateľov a zamestnancov, preto je zamestnávateľ povinný zapájať zamestnancov do riešenia otázok BOZP.

Oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je však potrebné chápať oveľa širšie – s ohľadom na všetky aspekty súvisiace s prácou, v celej šírke ochrany zdravia zamestnancov pri práci. Z toho pohľadu možno oblasť BOZP pomyselne rozdeliť nasledovne:

- Oblasť bezpečnosti pri práci,
- Technická bezpečnosť a bezpečnosť výrobkov,
- Oblasť ochrany zdravia pri práci,
- Pracovné prostredie a hygiena práce,
- Sociálna ochrana,
- Požiarna ochrana,
- Civilná ochrana.

Problematika bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, sociálna politika, pracovno-právne vzťahy, ale aj bezpečnosť výrobkov musia byť regulované právnymi predpismi, aby boli zaručené základné práva občanov z dôvodu vytvorenia rovnakých podmienok pre výrobné organizácie vzhľadom na konkurencie-schopnosť. Legislatívne opatrenia, tzn. tvorba, vydávanie a aktualizácia predpisov, patria k jednej z rozhodujúcich funkcií štátu.

Zvyšovanie úrovne kvality bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci si vyžaduje aplikovanie bezpečnostných zámerov do plánovacích a riadiacich štruktúr výrobnej organizácie. Je nevyhnutné aby všeobecné zásady prevencie sa uplatňovali pri formulovaní konkrétnych opatrení BOZP, prostredníctvom zvyšovania informovanosti zamestnancov, sústavnej kontroly a racionálnej spolupráce vedenia organizácie so zamestnancami. Rôzne systémy bezpečnostných opatrení, riadenia BOZP, manažerstvo bezpečnosti práce majú za cieľ nielen prispieť ku kvalitnému riadeniu ochrany zamestnancov, ale aj ovplyvňovať ich postoje k zdravému spôsobu života, k posilňovaniu zodpovednosti za vlastné zdravie. Bezpečnostné predpisy, nariadenia vlády, vyhlášky a smernice, ako aj uspokojivé pracovné podmienky je potrebné akceptovať ako predpoklad pohody pri práci a celkového zvyšovania kultúry práce.

Účelom bezpečnostných predpisov je posilniť systémovú komplexnosť právnej úpravy BOZP a znížiť neúčelnú zaťaženosť právnických a fyzických osôb. Bezpečnosť a ochrana zdravia pri

práci bude môcť byť zabezpečovaná dôslednejšie, čo sa musí prejavíť na znížení počtu pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce.

Napriek nesporným výhodám zavedenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci do výrobných organizácií, je relatívne nízky záujem o zavádzanie systému manažérstva BOZP, čo často pramení z nízkeho záujmu o samotnú oblasť BOZP, preferovanie hospodárskych a komerčných aktivít pred starostlivosťou o zamestnancov, nedostatočné právne vedomie zamestnávateľov, nízka technologická disciplína, zneužívanie vysokej nezamestnanosti v nekorektných pracovnoprávných vzťahoch, a pod.

K celkovej podpore bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na Slovensku môže prispieť okrem zavedenia ekonomických nástrojov motivácie aj:

- organizovanie kampaní v médiách, ktoré ovplyvnia verejnú mienku v chápaní dôležitosti BOZP, spoločenského a právneho vedomia, zdravému životnému štýlu a kultúre práce,
- efektívny systém výchovy a vzdelávania od základného až po vysoké školstvo, vrátane systému ďalšieho vzdelávania,
- podpora vedy a efektívneho výskumu vo všetkých oblastiach ochrany práce,
- dôsledné uplatňovanie legislatívy BOZP v každodennej praxi,
- zlepšenie podmienok pre rozvoj externých odborných služieb najmä v oblasti výchovy, vzdelávania, poradenstva BOZP a závodných zdravotných služieb,
- podpora nových informačných stratégií vo forme poradenských, informačných, publikačných a dokumentačných služieb,
- zefektívnenie spolupráce sociálnych partnerov pri riešení problematiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci,
- podpora spolupráce a transferu osvedčených modelov a prístupov k riešeniu problematiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Predkladaný učebný text sleduje cieľ poskytnúť predovšetkým študentom, ako aj zamestnávateľom či zamestnancom vo všetkých odvetviach výrobných i nevýrobných činností aktuálne informácie z oblasti základných predpisov bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Tieto skriptá definujú všeobecné zásady prevencie a základné podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a na vylúčenie rizík a faktorov podmieňujúcich vznik pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce.

Vzhľadom na rozsah publikácie je celá problematika požiadaviek na bezpečnosť a ochranu zdravia zameraná hlavne na základné pojmy z oblasti BOZP, a zákon o bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a zákon o inšpekcii práce. V skriptách je uvedený aj model koncepcie jednoduchého riadenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktoré je možné zaviesť do výrobných organizácií pomocou vlastných zamestnancov. Pri koncepcii štátnej politiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci udávame aj motivačnú kampaň na podporu zavádzania efektívneho systému riadenia BOZP pod názvom „Bezpečný podnik“, kde výrobná organizácia pri dodržaní daných podmienok je schopná získať aj osvedčenie udelené ministerstvom. Taktiež udávame základné informácie o všeobecnej bezpečnosti výrobkov a zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom, ako aj princíp európskych výstražných systémov pre nebezpečné výrobky, potraviny a krmiva. V závere skriptu je uvedená stratégia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci prevzatá a definovaná Národnou radou Slovenskej republiky z Európskej únie na roky 2016 až 2020 a program jej realizácie.

Autori	doc. Ing. Martin Kotus, PhD. doc. Ing. Miroslav Žitňák, PhD. Ing. Marián Bujna, PhD. Ing. Katarína Lestyánszka-Škúrková, PhD.
Názov	BEZPEČNOSŤ PRÁCE A OCHRANA ZDRAVIA
Určené	Pre študentov SPU
Vydavateľ	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Vydanie	Prvé
Vytlačené	Február 2017
Náklad	150 kusov
Počet strán	158
AH-VH	11,54–11,78
Tlač	Vydavateľstvo SPU v Nitre
ISBN 978-80-552-1636-2	Cena 5,80 €

Rukopis neprešiel redakčnou úpravou vo vydavateľstve.
Za odbornú náplň vydania zodpovedajú autori.

